

Analiza L117/2022 și a proiectelor de amenajări hidroelectrice în arii naturale protejate - Defileul Jiului și Răstolița

Context

În urma anchetei din Parlamentul României cu privire la creșterea prețurilor la energie, parlamentarii au hotărât „deblocarea” proiectelor energetice din domeniul hidroenergiei prin modificarea legislației privind ariile protejate. Unele dintre aceste proiecte sunt declarate ilegale de instanțe de judecată.

Propunerea legislativă depusă contravine legislației europene privind protecția mediului și nu evaluează impactul adoptării ei, nici în termeni de cantitate de energie produsă, nici de impact asupra mediului.

Organizațiile de mediu consideră că modificările legislative propuse au ca scop continuarea unor proiecte problematice, cu impact negativ major asupra mediului, oprite în instanță de către acestea, și că ele vor încălca hotărârile judecătorești și legislația în vigoare.

Mai mult decât atât, reamintim că, încă din 2015, România este în procedură de infringement¹, pentru încălcarea în mod flagrant și sistematic a legislației naționale și a legislației europene privind conservarea naturii și realizarea de proiecte hidro în arii protejate. Infringement care nici până la momentul prezent nu a fost soluționat, și pentru care țara noastră riscă să primească amenzi substanțiale.

1. Argumente pentru neconstituționalitatea inițiativei legislative

Preocuparea recentă a parlamentarilor privind creșterea prețului energiei electrice s-a îndreptat către proiectele hidroenergetice blocate în instanță de către organizațiile non-guvernamentale de protecție a mediului pentru că încălcau legislația privind evaluarea de mediu și cea a regimului ariilor protejate.

¹ INFR(2015)4036

Cele două legi² care transpun Directivele europene privind habitatele și evaluarea impactului de mediu sunt propuse să fie modificate prin adăugarea de excepții³ pentru modificarea limitelor ariilor protejate pentru proiectele hidroenergetice demarate înainte de 2007, anul înființării siturilor Natura 2000, respectiv pentru realizarea evaluării impactului în cazul „capacităților de producere sau transport a energiei electrice existente aflate în arii protejate, asupra cărora se efectuează lucrări de mentenanță, re tehnologizare sau modernizare”.

Cele două prevederi legale încalcă direct Directivele Europene, care permit modificarea ariilor doar în cazul în care⁴:

- se face dovada autentică a erorii științifice potrivit căreia o arie protejată ar fi fost desemnată eronat
- există evoluții naturale ale habitatelor și speciilor de interes european ce nu pot fi prevenite
- prin aplicarea corectă a Articolului 6(4) din Directiva Habitate

Art 6 (4) Directiva Habitate

Dacă în ciuda unui rezultat negativ al evaluării efectelor asupra sitului și în lipsa unei soluții alternative, planul sau proiectul trebuie realizat, cu toate acestea, din motive cruciale de interes public major, inclusiv din rațiuni de ordin social sau economic, statul membru ia toate măsurile compensatorii necesare pentru a proteja coerența globală a sistemului Natura 2000. Statul membru informează Comisia cu privire la măsurile compensatorii adoptate.

În cazul în care situl respectiv adăpostește un tip de habitat natural prioritar și/sau o specie prioritară, singurele considerente care pot fi invocate sunt cele legate de sănătatea sau siguranța publică, de anumite consecințe benefice de importanță majoră pentru mediu sau, ca urmare a avizului Comisiei, de alte motive cruciale de interes public major.

Exceptarea proiectelor de la evaluarea de mediu este posibilă doar în următoarele condiții:

Directiva privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului

Art. 1

(3) Statele membre pot decide, de la caz la caz, dacă legislația internă prevede astfel, să nu aplice prezenta directivă proiectelor care servesc unor obiective de apărare națională în cazul în care consideră că aplicarea acesteia ar avea efecte negative asupra respectivelor obiective.

(4) Prezenta directivă nu se aplică proiectelor ale căror detalii sunt adoptate printr-un act legislativ specific de drept intern, deoarece obiectivele urmărite de prezenta directivă, inclusiv cel al furnizării de informații, sunt realizate prin intermediul procesului legislativ.

² Legea 158/2018 și Legea 292/2018

³ <https://senat.ro/legis/PDF/2022/22b046FG.pdf>

⁴ Conform răspunsului Comisiei Europene din data 15.12.2021 <https://www.agentgreen.ro/raspunsul-comisiei-europene-cu-privire-la-intentia-romaniei-de-a-desfiinta-arii-protejate/>

Art 2

(4) Fără a aduce atingere dispozițiilor articolului 7, în cazuri excepționale, statele membre pot excepta un anumit proiect, în totalitate sau în parte, de la dispozițiile prevăzute de prezenta directivă.

În acest caz, statele membre:

(a) evaluează în ce măsură ar fi potrivită o altă formă de evaluare;

(b) pun la dispoziția publicului interesat informațiile obținute prin alte forme de evaluare menționate la litera (a), informațiile privind decizia de exceptare și motivele acordării acesteia;

(c) informează Comisia, înainte acordării aprobării de dezvoltare, despre motivele care justifică acordarea exceptării și îi furnizează, dacă este cazul, informațiile puse la dispoziția propriilor resortisanți.

Comisia transmite de îndată documentele primite celorlalte state membre.

Comisia informează anual Parlamentul European și Consiliul cu privire la aplicarea prezentului alineat.

În aceste cazuri, statul român nu a informat Comisia Europeană în niciuna dintre situații și nu a pus la dispoziție soluții alternative sau altă formă de evaluare a impactului. Totodată, proiectele vizate nu adresează probleme de sănătatea sau siguranța publică și nu au avizul Comisiei Europene.

Așadar, scopul vădit este de a „legaliza” două proiecte de amenajări hidroelectrice cu impact de mediu negativ în arii naturale protejate - Parcul Național Defileul Jiului și Parcul Național Călimani.

2. Argumente pentru ilegalitatea proiectelor

Amenajarea hidroenergetică Bumbăști-Dumitra-Livezeni a fost aprobată în 2003 printr-o Hotărâre de Guvern. Construcția hidrocentralei din Defileul Jiului a început în 2004, însă [jumătate din investiția](#) de 155 de milioane de euro a fost realizată începând cu 2015, când se cunoștea de mult timp statutul de protecție. 43 de milioane de euro au fost cheltuiți în timpul desfășurării litigiului cu organizațiile non-guvernamentale, când lucrările ar fi trebuit sistate (2016-2017).

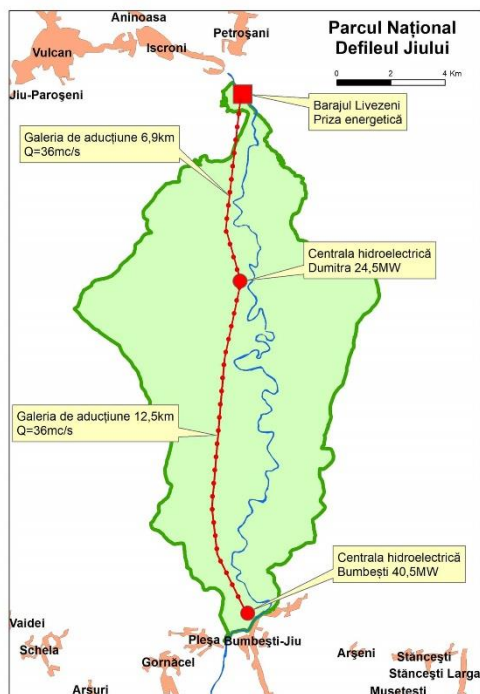
Defileul Jiului a fost declarat Parc Național în 2005 și sit Natura 2000 în 2007. În 2016, președintele ANPM a emis acordul de mediu pentru continuarea lucrărilor, după ce ONG-urile i-au atras atenția că evaluarea de mediu trebuie refăcută pentru că apăruseră elemente noi de la aprobarea proiectului în 2003. Organizațiile de mediu au început litigiul în 2016, imediat după ce a fost anunțată continuarea proiectului. În 2017 autorizațiile de construire emise în urma evaluării de mediu realizată incorect au fost anulate definitiv de Curtea de Apel București.

Amenajarea hidroenergetică Răstolița a fost aprobată prin Decretul nr. 95 din 1989, iar lucrările au început în urmă cu 33 de ani, tot în anul 1989. La momentul actual, motivând că proiectul este

realizat în proporție de 90% și că a investit peste 200 de milioane de euro, beneficiarul proiectului (Hidroelectrica) insistă să continue lucrările în teren, în baza unui acord de mediu emis în anul 1990 (format din două pagini), care nu include nicio condiție sau măsură de protecție a mediului și a naturii. Conform legislației odată cu înființarea rețelei Natura 2000, în anul 2007, ar fi trebuit să fie reluată procedura de mediu și să fie realizată evaluarea de mediu.

2.a. Impact negativ major asupra biodiversității

Amenajarea hidroenergetică Bumbesti-Dumitra-Livezeni este situată în **Parcul Național Defileul Jiului**, înființat în anul 2005 prin H.G. 1581 privind instituirea regimului de arie naturală protejată pentru noi zone. El este inclus în rețeaua internațională de arii protejate Natura 2000 sub denumirea de ROSCI 0063 Defileul Jiului, fiind încadrat de alte trei arii protejate: ROSCI 0129 Nordul Gorjului de Vest la vest, ROSCI 0128 Nordul Gorjului de Est la est și ROSCI 0188 Parâng la nord-est.

În ciuda declarațiilor reprezentanților Hidroelectrica, preluate apoi de numeroși parlamentari, care susțin că speciile protejate nu ar exista pe teritoriul parcului⁵, un studiu⁶ realizat în 2011 de Universitatea Ovidius din Constanța pentru Administrația Parcului Național Defileul Jiului arată că pe teritoriul parcului, un inventar preliminar a dus la identificarea a 1142 de specii de plante și animale dintre care 203 sunt protejate, 11 endemice, 4 subendemice și 28 rare.

Dintre acestea, speciile de floră însumează un total de 701 de specii, iar fauna include 45 de specii de mamifere (19 protejate), 135 de specii de păsări (114 protejate), 23 de specii de reptile (13 protejate), 11 specii de amfibieni (11 protejate), 11 specii de pești (3 protejate) și 213 specii de nevertebrate (8 protejate).

Același raport menționează că „**cel mai important factor de natură să ducă la modificări profunde în fauna parcului este reprezentat de construirea barajului din nordul defileului.** În cazul dării în folosință a barajului, în condițiile persistenței secetei, **capacitatea Jiului de a susține ecosisteme acvatice viabile în aval de baraj va dispărea.** În acest fel vor fi afectate în

⁵ <https://www.money.ro/hidroelectrica-obligata-sa-protejeze-un-pesto-fara-importanta-economica-si-un-rac-pe-care-nu-l-a-vazut-nimeni/>

⁶ <https://bankwatch.ro/wp-content/uploads/2022/02/Raport-Mamifere-Defileul-Jiului.pdf>

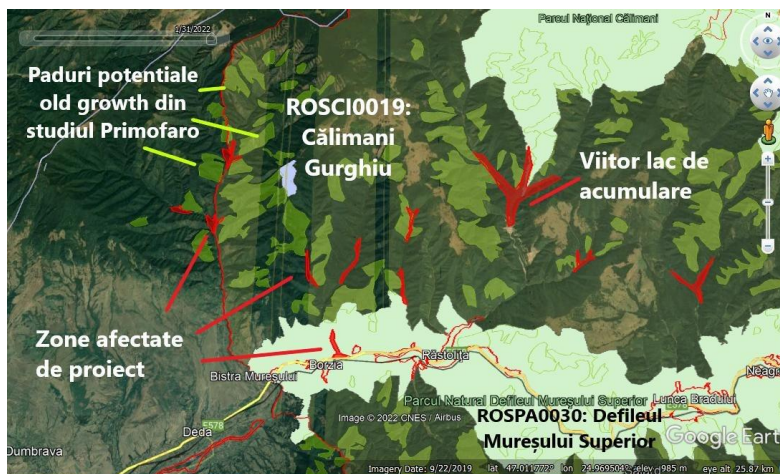
mod direct populațiile de *Lutra lutra* (vidra) de pe teritoriul parcului și de pe afluenți. De asemenea, vor fi afectate toate mamiferele de pe teritoriul parcului, ca urmare a reducerii cantității de apă.

Un impact major se va resimți și asupra altor specii de vertebrate de interes comunitar de pe teritoriul parcului: 1122 *Gobio uranoscopus* (Porcușor de vad); 1138 *Barbus meridionalis* (Mreana vânătă); 1146 *Sabanejewia aurata*; 1163 *Cottus gobio* (Zglăvoacă), specii de pești enumerate în anexa II a Directivei Consiliului 92/43/CEE și în anexele Legii 49/2011); 1361 *Lynx lynx* (râs) (specie inclusă în anexa II a Directivei Consiliului 92/43/CEE și în anexele Legii 49/2011); specii de mamifere ca *Cervus elaphus* (cerb roșu), *Capreolus capreolus* (căprioara), *Felis silvestris* (pisica sălbatică). Modificarea debitului Jiului și afluenților va avea efecte directe și asupra habitatelor din imediata vecinătate a albiei: 91E0* Păduri aluviale cu *Alnus glutinosa* și *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*; 3220 Vegetație herbacee de pe malurile râurilor montane; 3230 Vegetație lemnoasă cu *Myricaria germanica* de-a lungul râurilor montane; 3240 Vegetație lemnoasă cu *Salix eleagnos* de-a lungul râurilor montane.”

Proiectul **amenajării hidroenergetice Răstolița** este amplasat în **situl Natura 2000 Călimani-Gurghiu** (ROSCI0019) și în situl Natura 2000 Defileul Mureșului Superior (ROSPA0030).

Proiectul presupune atât captarea prin aducțiuni separate a mai multor cursuri de apă: Ilva Mare, Valea Bradului, Donca, Bistra, Gălăoia Mică, Gălăoia Mare și Vișa (unele rămânând chiar fără debit de servitute), cât și distrugerea completă a râului Răstolița, în amonte de baraj cursul său urmând a fi înlocuit cu un lac de acumulare, iar în aval să fie secăt. Apa din acumulare ar fi derivată prin munte printr-o conductă de 8,5 km până la centrală, de unde ar ajunge direct în râul Mureș.

Proiectul amenajării hidroenergetice Răstolița afectează negativ starea ecologică a **cel puțin 10 corpuri de apă, dintre care 8 vor fi deteriorate grav**, încălcându-se printre altele principiul non-deteriorării stabilit prin Directiva cadru privind apa (DCA).

Impactul semnificativ al acestui proiect hidroenergetic este evidențiat atât în studii de specialitate, cât și în planurile de management ale parcurilor naționale (Călimani și Defileul Mureșului Superior) care se suprapun cu proiectul. De exemplu, în studiul de evaluare globală a impactului AHE Răstolița asupra mediului înconjurător, realizat de către Institutul de Studii și Proiectări Hidroenergetice (ISPH) și RENEL, în 1996, se menționează că impactul pe care AHE Răstolița îl va avea asupra ecosistemelor acvatice din perimetrul lucrării poate fi: **reducerea biodiversității, distrugerea efectivelor unor populații, reducerea numărului de indivizi aparținând unor specii odată cu continuarea lucrărilor, pierderea conectivității** (în general populațiile de pești nu sunt izolate, existând posibilitatea deplasării de-a lungul pârâurilor, dar odată cu continuarea lucrărilor căile de migrare vor fi deteriorate) și reducerea debitelor.

În plus, referitor la lacul de acumulare, în studiul de impact din 1996 se preconizează că vor apărea următoarele schimbări asupra ecosistemelor acvatice: „pe sectorul aval de baraj până la prima confluență, **ihtiofauna va dispărea sau în cel mai bun caz va fi slab reprezentată**, deoarece debitul de servitute și eventualul debit provenit din diferența de bazin, nu va fi suficient pentru speciile caracteristice”. Prin urmare, se poate vedea clar faptul că prin continuarea acestui proiect vor avea de suferit populațiile speciilor de pești. **Un efect negativ semnificativ va fi chiar asupra speciei *Hucho hucho* (lostrița), una dintre speciile pentru care a fost declarat situl Natura 2000 Călimani-Gurghiu (ROSCI0019), și care este considerată la nivel global a fi periclitată după criteriile IUCN, iar la nivel național ca fiind critic periclitată după Cartea Roșie a Vertebratelor din România.**

Mai mult decât atât, studii mai recente, precum „Evaluarea ihtiofaunei sitului ROSCI0019 Călimani - Gurghiu” realizat în 2015⁷ întăresc în detaliu și la nivelul mai multor specii amenințările cumulative aduse de acest proiect hidroenergetic: dispariția unor sectoare de râu, dispariția unor specii precum *Eudontomyzon danfordi* (chișcarul), *Hucho hucho* (lostrița), *Barbus (meridionalis) petenyi* (mreana vânătă), *Sabanejewia aurata balcanica* (câra) sau *Cottus gobio* (zglăvoaca), fragmentarea populațiilor, schimbarea/ dispariția habitatelor etc. în situl ROSCI0019 Călimani - Gurghiu.

Conform studiului din 2015, se preconizează faptul că albia râului va fi secătuită în aval de baraj în cazul funcționării barajului de pe Răstolița, iar populațiile speciilor de pești, cum ar fi *Cottus gobio*, *Barbus meridionalis*, *Eudontomyzon danfordi*, prezenți pe secțiunea dintre baraj și confluența râului Mureș vor dispărea la fel ca și în cazul altor baraje care au trecut prin acest procedeu, de exemplu Barajul Vidraru din valea Argeșului.

⁷Evaluarea ihtiofaunei sitului ROSCI0019 Călimani - Gurghiu (Nagy Andras Attila & Imecs Istvan, martie 2015).

Studiul sus-menționat de evaluare a ihtiofaunei sitului ROSCI0019 concluzionează foarte clar faptul că în vederea protejării ihtiofaunei este importantă și necesară „interzicerea punerii în funcțiune a barajului pe râul Răstolița, râu în care au fost identificate specii de pești protejate”⁸.

Mai mult, potrivit Planului de management al Parcului Național Călimani, acest proiect hidroenergetic va avea un efect semnificativ asupra tuturor speciilor de pești din situl ROSCI0019 Călimani - Gurghiu, în special asupra speciei *Hucho hucho*. Iar conform Planului de management al Parcului Natural Defileul Mureșului Superior și ariile protejate anexe, pe lângă deteriorarea habitatului de reproducere pentru lostrită, și implicit a populației lostritei din râul Răstolița, va fi afectat negativ și unul din cele mai valoroase habitate pentru amfibieni din Parcul Natural Defileul Mureșului Superior și ariile protejate anexe, și se vor reduce suprafețele ocupate de arinișuri (Habitat 91EO*).

2.b. Aportul estimat al proiectelor la sistemul energetic național

Nota de fundamentare⁹ a proiectului de lege inițiat pentru modificarea limitelor ariilor protejate¹⁰ menționează că prin modificările celor două legi privind ariile protejate și evaluarea de mediu „se facilitează realizarea cu celeritate a proiectelor investiționale aflate într-un stadiu avansat de executare, cu efectul dorit al creșterii capacității de producție.” Inițiatorii proiectului nu arată însă cât înseamnă această creștere a capacității de producție.

Producția anuală de electricitate în România a fost în anul 2020 de 56,2 TWh¹¹, obținută dintr-un total de putere netă instalată de 17,28 GW¹². Din totalul producției de electricitate la nivel național, energia hidro a contribuit cu 15,4 TWh sau 27%.

⁸ Evaluarea ihtiofaunei sitului ROSCI0019 Călimani - Gurghiu (Nagy Andras Attila & Imecs Istvan, martie 2015) - pagina 80

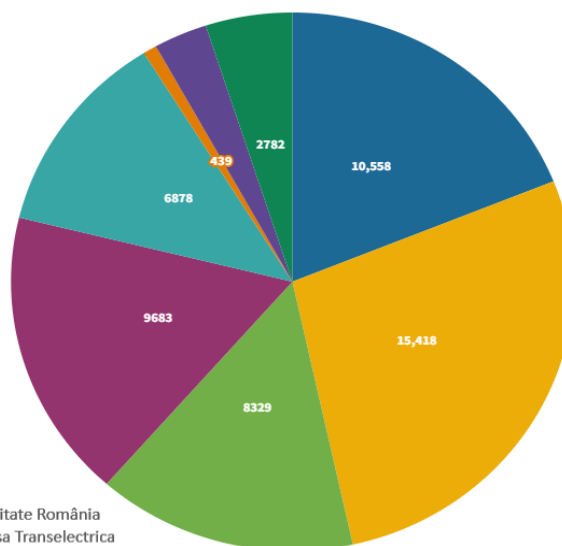
⁹ <https://senat.ro/legis/PDF/2022/22b046EM.PDF>

¹⁰ <https://senat.ro/Legis/Lista.aspx?cod=24129&pos=0&NR=b46&AN=2022>

¹¹ <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/xlsx/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2021-all-data.xlsx>, sheet-ul “Electricity Generation”

¹² Date Transelectrica, capacități dispecerizabile

■ Nuclear ■ Hidro ■ Carbune ■ Hidrocarburi ■ Eolian ■ Biomasa ■ Solar ■ import/export

Consum electricitate România
2020, GWh, sursa Transelectrica

Proiectul hidro din Parcul Național Defileul Jiului (AHE Bumbști-Livezeni și AHE Dumitra) ar avea o capacitate instalată de 65 MW și conform promotorului proiectului, Hidroelectrică, ar urma să producă 269 GWh anual¹³, adică 0,47% din producția anuală de electricitate a României (de 56,2 TWh în 2020).

Indicatorii economici ai proiectului nu au fost actualizați în ultimii 20 de ani, și nu reflectă efectele cauzate de schimbările climatice precum scăderea debitului Jiului și perioadele de secetă îndelungată.

Conform Apele Române¹⁴, debitul mediu al Jiului pe defileu este în jur de 20 de metri cubi/s, iar pentru a asigura protecția faunei și florei din Parcul Național ar trebui păstrat un debit minim de 10 mc/s (conform studiului Universității Ovidius), în timp ce compania menționează că va asigura un debit de servitute de doar 2,7 mc/s.

Tabelul nr. 1: Valorile debitelor medii lunare (m³/s) din perioada 2019 – ianuarie 2022 în secțiunile de captare referitoare la construcția hidrocentralelor Bumbști și Dumitra

Râul	Anul/luna	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Media anuală
Jiu	2019	10,4	25,2	32,1	37,1	66,9	43,1	11,5	6,9	5,3	5,0	16,7	13,1	22,7
	2020	7,3	10,7	24,6	18,2	18,7	54,8	36,3	14,4	8,0	15,8	10,2	17,3	19,7
	2021	48,5	41,7	21,4	33,0	27,6	31,2	12,8	8,46	7,30	9,14	6,52	15,8	21,9
	2022	15,7												
Dumitra	2019	0,045	0,241	0,444	0,346	0,623	0,480	0,092	0,018	0,009	0,005	0,100	0,170	0,214
	2020	0,074	0,054	0,196	0,166	0,113	0,210	0,245	0,068	0,023	0,041	0,014	0,246	0,120
	2021	0,290	0,212	0,061	0,198	0,476	0,260	0,092	0,019	0,010	0,050	0,013	0,120	0,150
	2022	0,160												

¹³ <https://www.hidroelectrică.ro/press-release/9>

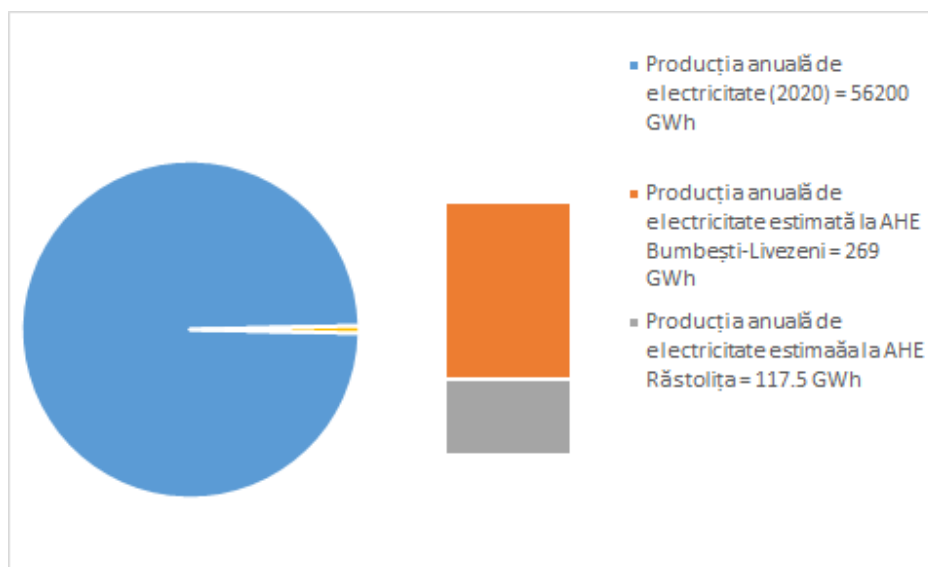
¹⁴ Raspuns la cerere de acces la informații Administrația Națională Apele Române

Deci hidrocentrala nu va produce la capacitatea estimată și va avea un impact de mediu major asupra habitatelor acvatice, dar și asupra întregii biodiversități din Parcul Natural, fără acest râu neputând exista de fapt o arie protejată.

Aportul potențial al proiectului de la Răstolița este și mai mic, acolo fiind preconizată o producție anuală de 117.5 GWh¹⁵, adică **0,2% din totalul de electricitate produsă în România** la nivelul anului 2020.

Chiar și raportat la producția anuală realizată de Hidroelectrică, cifrele sunt nesemnificative, proiectul din Parcul Național Defileul Jiului (AHE Bumbești-Livezeni) putând crește producția companiei cu doar 1,7%, respectiv cel din Parcul Național Călimani (Răstolița) cu 0,75%.

Producția anuală de electricitate (2020)	56200 GWh	
Producția anuală de electricitate estimată la AHE Bumbești-Livezeni	269 GWh	0,478%
Producția anuală de electricitate estimată la AHE Răstolița	117,5 GWh	0,2%

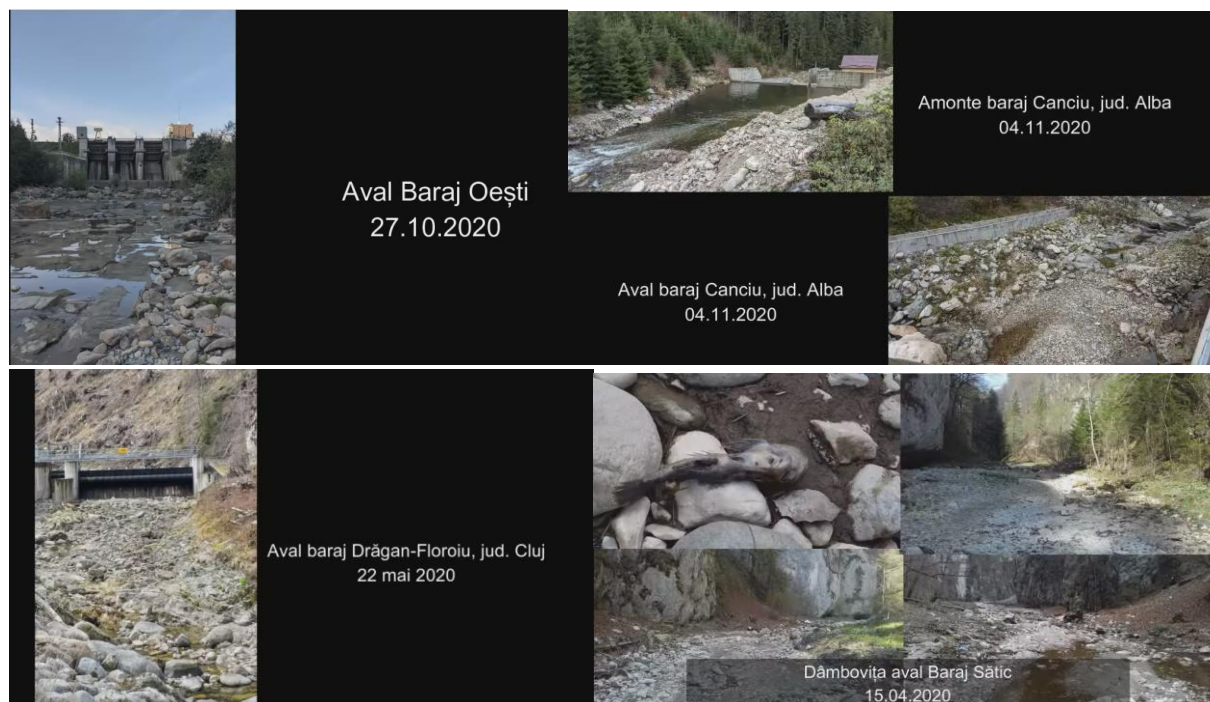

Aportul teoretic al hidrocentralelor Bumbești-Livezeni și Răstolița la sistemul energetic național, sub 1%

Mai multe voci din Parlament argumentează că impactul de mediu a fost deja realizat prin construirea hidrocentralelor, așadar e obligatoriu să fie pornite pentru a compensa răul deja făcut. În realitate, până la pornirea hidrocentralelor râul curge liber, peștii din apă încă pot înota, iar

¹⁵ https://cdn.hidroelectrica.ro/cdn/aga/2020/Strategia_investitionala_HE.pdf

animalele și vegetația din ecosistem încă au acces la apă. Cel mai mare impact de mediu este la momentul extragerii apei din albia originală (amonte), dar și al deversării apei în aval, după trecerea prin turbine. Pe râul Jiu urmează să fie redus debitul sau chiar secăt pe o porțiune de 20 de km din cei 30 de km de râu protejat. [Un studiu](#)¹⁶ recent realizat cu privire la hidrocentralele din România arată că 49% dintre acestea sunt situate în arii protejate, iar hidrocentralele cu captarea apei, construite în zone montane (cursul superior al râului) reduc semnificativ populațiile de pești, cum ar fi păstrăvul și zglăvoaca. Acest lucru este vizibil în dreptul mai multor baraje existente din România (vedeți imagini, sursa Coaliția Natura 2000).

Ne bazăm pe luciditatea parlamentarilor în luarea deciziei pentru a respinge proiectul de lege L117/2022 care este contrar regulamentelor naționale și europene, dar și tuturor dovezilor științifice aduse pentru protejarea naturii.

¹⁶ <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1364032121002938?via%3Dihub>